

Advies ICO Aardwarmte aan de gemeente Nieuwegein

Datum: 26 mei 2020 (geactualiseerd september 2020)

In de context van het project LEAN heeft de gemeente Nieuwegein ICO Aardwarmte gevraagd te adviseren met betrekking tot twee studies:

- het concept van de “Haalbaarheidsstudie LEAN – Evaluatie van potentiële locaties voor geothermieproject LEAN” opgesteld door Royal HaskoningDHV (RHDHV) in opdracht van Warmtebron Utrecht (WBU), d.d. 24 april 2020 met referentie BH2376-D1 en status D1/P01.01
- de conceptstudie “Verkennd perspectief warmtebuffer voor verduurzaming warmtenet” van Eneco en de gemeente Nieuwegein, zonder datum en referentie.

De gemeente Nieuwegein is voornemens het ICO-advies te betrekken bij de beoordeling van deze studies in het kader van de reguliere procedure die doorlopen wordt bij ieder ruimtelijk initiatief.

Advisering behoort tot de kerntaken van ICO Aardwarmte, waarbij een aantal algemene voorwaarden gelden:

- ICO Aardwarmte is onafhankelijk en bewaakt op evenwichtige wijze de belangen van alle betrokken partijen; in de advisering wordt dan ook veel aandacht geschonken aan de belangen van partijen “die niet aan tafel zitten”, in het bijzonder burgers of betrokken bewoners voor wie de toegang tot het bestuurlijk debat moeilijk(-er) is.
- Om te waken voor evenwicht, zijn de adviezen in beginsel publiek. Dit hoort bij de door ICO Aardwarmte beoogde transparantie in de (bestuurlijke) afwegingen die spelen.
- ICO Aardwarmte gaat niet op de stoel zitten van de betrokken partijen: de rol van ICO Aardwarmte is om te signaleren waar het proces en het overleg te verbeteren zijn. Ook signaleert ICO Aardwarmte waar mogelijke onduidelijkheden of onjuistheden in (technische) stukken voorkomen.

Het blijft de verantwoordelijkheid van alle partijen om op transparante wijze op het juiste tijdstip de juiste informatie te leveren. Daarom wordt in dit advies niet gedetailleerd ingegaan op technische aspecten van beide studies, maar worden slechts op een aantal hoofdlijnen verbeterpunten gesuggereerd.

Gezien het stadium van beleidsvoorbereiding waarin gemeente Nieuwegein advies vraagt, is het verdedigbaar dat dit advies niet onmiddellijk openbaar wordt. Het advies is vooral gericht op het lopende proces en het vervolg, in de verwachting dat na de standpuntbepaling van de gemeente Nieuwegein dit advies publiek kan worden (september 2020).

Namens ICO Aardwarmte,

G.J. van der Zwaan
Voorzitter

Reactie op de conceptstudie “Verkennd perspectief warmtebuffer voor verduurzaming warmtenet”

Verduurzaming van het warmtenet valt niet binnen de scope van ICO Aardwarmte. Daarom gaat dit advies niet in op de algemene of technische strekking van dit rapport, dat de behoefte voor een warmtebuffer in de gemeente Nieuwegein vanuit het perspectief van Eneco onderbouwt. Voor dit advies is echter wel relevant dat het rapport op betrekkelijk dwingende wijze beargumenteert dat alleen de locatie op de Symfonielaan in Nieuwegein voldoet aan alle voorwaarden om deze warmtebuffer te realiseren. Dit hangt samen met de bepalende voorwaarde dat de buffer binnen een straal van 30 meter van een warmteoverdrachtstation (WOS) gebouwd wordt¹. Cruciaal is hierbij dat dit precies samenvalt met de tot heden primair door WBU gekozen voorkeurslocatie voor het realiseren van een geothermische boring in het kader van het project LEAN.

Opvallend is dat in het rapport de warmtebuffer als onontkoombaar gepresenteerd wordt: het lijkt op voorhand een uitgemaakte zaak terwijl participatie van burgers voorzien wordt in Q3 2020. Zoals het er nu voorstaat lijkt die participatie beperkt tot het informeren over de voorgenomen plaatsing van de warmtebuffer en de acceptatie ervan door de omwonenden. In dat geval is het van groot belang de juiste verwachtingen te scheppen in de communicatie, zeker gezien de voorgestelde omvang van de warmtebuffer en de effecten op de beleving ervan door de directe leefomgeving.

ICO Aardwarmte constateert dat, gezien de staat van het rapport en het daarin vermelde detail, voornemens voor het realiseren van een warmtebuffer waarschijnlijk al langere tijd bestonden, en dat het mogelijk is dat al begin 2020 of eerder de locatie op de Symfonielaan bij de betrokken partijen op de radar stond. Dat beeld wordt versterkt doordat aan de selectie van locaties dwingende beperkingen zijn opgelegd: veel keuze lijkt er dus niet te zijn. Deze constatering wordt verder onderbouwd met de Routekaart verduurzaming Stadswarmte Utrecht/Nieuwegein zoals Eneco die in januari 2018 heeft opgesteld. In die Routekaart wordt de behoefte aan bufferen al aangeduid, ook in relatie tot geothermie, om daarmee te zorgen voor een betere inzet van de aardwarmtebron. In het voorliggende rapport wordt op pagina 4 een warmtebuffer zelfs als randvoorwaardelijk gezien voor het toevoegen van aardwarmte in de mix van duurzame warmte op het warmtenet van Utrecht/Nieuwegein.

Voor diegenen die tijdens de publieksbijeenkomsten begin 2020 over de locaties van het LEAN project niet op de hoogte waren van de informatie in deze studie, kan het pas nu beschikbaar komen van deze concept-haalbaarheidsstudie als hoogst ongelukkig worden ervaren. Dit geldt in het bijzonder omdat de publieke discussie een dubbele bodem lijkt te hebben: de plannen van een warmtebuffer sluiten (vanwege ruimtelijke beperkingen en veiligheid) een geothermieboring aan de Symfonielaan uit en daarmee is de discussie met de bewoners over aardwarmte op deze locatie onnodig geworden als de warmtebuffer door zou gaan. Terugkijkend is een dergelijke gang van zaken te betreuren. Op deze wijze wordt een zinvol publiek debat uitgehold en verliezen in het bijzonder burgers vertrouwen in de betrokken partijen.

---

¹ NB: ICO Aardwarmte heeft de technische reden van de 30 meter niet gevalideerd. De randvoorwaarde, een buffercapaciteit van 4.000 m³ is ook niet gevalideerd.

Reactie op het concept van de “Haalbaarheidsstudie LEAN – Evaluatie van potentiële locaties voor geothermieproject LEAN”

Ook hier is het niet aan ICO Aardwarmte om in dit stadium in te gaan op de vele technische details. Allereerst zal aandacht besteed worden aan de timing van openbaarmaking van dit rapport, vervolgens worden verschillende suggesties gedaan om de technische staat van het rapport te verbeteren, respectievelijk beter te gebruiken.

Het rapport is gedateerd 24 april 2020, maar bevat vooral kennis waarvan ICO Aardwarmte constateert die die zonder uitzondering al beschikbaar was in 2019. Dit geldt ook voor het gevoelige issue van de locatiekeuze, waar het “trechteringsproces” dat leidde tot een initiële keuze voor de Symfonielaan plaatsvond in 2019². Hiervan waren provincie Utrecht en gemeente Nieuwegein op de hoogte.

WBU heeft in Q1 van 2020 een aantal publieksbijeenkomsten gehouden naar aanleiding van het voornemen tot het uitvoeren van een geothermische boring aan de Symfonielaan. WBU deed dit in de veronderstelling van een voorgenomen besluit over de locatie door het college van B&W van de gemeente Nieuwegein in maart 2020. In het kader van die bijeenkomsten en het daarbij behorende proces heeft ICO Aardwarmte eerder een uitvoerig advies uitgebracht (zie <https://ico-aardwarmte.nl/wp-content/uploads/sites/351/2020/02/ICO20-002-Advies-initiatiefase-project-Lean.pdf>).

Achteraf moet geconstateerd worden dat tal van vragen die door de bewoners in de publieksbijeenkomsten aan de orde zijn gesteld, en tal van haperingen in het proces zoals een lange doorlooptijd bij het beantwoorden van die vragen, voorkomen hadden kunnen worden als dit rapport in een vroeg stadium beschikbaar was geweest voor alle betrokkenen.

Voorop staat dat de eindbeslissing over de locatie van geothermische boringen niet publiek genomen kan worden: dat blijft verantwoordelijkheid van de betrokken bedrijven (om een vergunningsaanvraag op te stellen voor een specifieke locatie) en in laatste instantie van de overheid (om die vergunning wel of niet te verlenen, en onder welke voorwaarden dan eventueel). Maar om tot een betekenisvol publiek debat te komen over gekozen (voorlopige) locaties, waarin bewoners in voldoende mate meegenomen worden bij een dergelijk ingrijpend besluit, dienen zij op het juiste tijdstip over de juiste informatie te beschikken. Daartoe behoort een rapport als het onderhavige, waarin tal van relevante vragen beantwoord worden. In die zin is de timing van dit rapport laat en ongelukkig. Overigens is dit niet uniek voor deze haalbaarheidsstudie. Ook het pas zeer onlangs beschikbaar stellen van de publieksvriendelijke versie van het geologisch onderzoek was ongelukkig getimed. Het tijdig op orde hebben van de informatie over afwegingen die ten grondslag liggen aan keuzes, is relevant voor het winnen van het vertrouwen van stakeholders, in het bijzonder burgers.

In technische zin is op veel punten verbetering mogelijk, wat ook nodig is om het publieke debat inhoudelijk te voeden zonder discussie te krijgen over onduidelijkheden:

- De geothermische potentie wordt gebaseerd op het (niet openbare) onderzoek van IF Technology uit 2018. De haalbaarheidsstudie van RHDHV geeft geen duiding waarom de focus ligt op de gemeente Nieuwegein en Rijnenburg en Leidsche Rijn in de gemeente Utrecht. De ‘peervorm’ in figuur 4.4 (‘Zuid’, maar ook ‘Noord’) roept vragen op. Zo is het onduidelijk waarom de geschikt ogende strook van Utrecht in zuidoostelijke richting, richting Houten, ten oosten van de nu gekozen zone, wordt genegeerd. Het verdient aanbeveling om op grond van de geologische analyse

² <https://warmtebron.nu/nieuws/2019/hoe-vind-je-de-meest-geschikte-plek-voor-een-proefboring/>

- duidelijker de onzekerheden van en/of alternatieven voor de nu genoemde locaties te bespreken. Een belangrijke conclusie in relatie tot geschikte locaties (ref. par. 4.3): 'Het geologische onderzoek dat als basis dient voor het onderzoeksproject LEAN leidde tot twee [van de oorspronkelijk 8 gemeenten] geologische zoekgebieden die potentieel interessant zijn' is nu niet te valideren.
- Er wordt geen gebruik gemaakt van het (openbaar gepubliceerde) geologische rapport van LEAN d.d. 21 februari 2020 ('Pre-drill Reservoir Characterization Report'), wat leidt tot verschil in de geologische zoekgebieden. Dit is verwarrend.
- Figuren in de rapportages positioneren geologische zaken op de onjuiste topografische locaties.
- Er lijkt gezocht naar locaties met een afstand tot ongeveer 3 km vanaf het knooppunt Symfonielaan / WOS Zuilenstijn. Of deze selectie van locaties volledig is (20 in totaal), of dat er nog andere geschikte locaties zouden kunnen zijn, wordt niet duidelijk.
- Het is onduidelijk waarop de financiële kentallen zijn gebaseerd. Het ontbreken van bandbreedtes in de kentallen wekt onvoldoende vertrouwen dat hier sprake is van een solide en realistische businesscase.
- Opvallend is tevens dat er geen link gelegd wordt met de warmtebuffer, zoals Eneco die als randvoorwaardelijk stelt voor de inpassing van aardwarmte op het stadsverwarmingsnet van Nieuwegein/Utrecht. Dat heeft naar verwachting een andere prioritering van de locaties tot gevolg.
- Er is onvoldoende beschreven hoe de weging van de verschillende aspecten is uitgevoerd en op welke criteria precies de kleuren in tabel 5.2. e.v. zijn gebaseerd. Dit is een belangrijke bouwsteen van het 'trechteringsproces', en transparantie is essentieel om als lezer de methodiek te kunnen volgen en er vertrouwen aan te ontleen.
- Een relevant aspect van ieder beslissingsproces, namelijk draagvlak onder bewoners, komt in het geheel niet tot uitdrukking in deze haalbaarheidsstudie. Dit suggereert dat de participatie en het eventuele draagvlak geen invloed hebben of gaan hebben op de locatiekeuze: de ligging van een potentiële locatie wel of niet in een woonwijk heeft niet of nauwelijks gevolgen voor de afweging.

Adviezen

Gemeente Nieuwegein vroeg ICO Aardwarmte advies over twee studies. Wij vinden een integrale benadering van dit project van belang en richten ons in dit advies daarom ook tot alle partijen en uitgebreider tot gemeente Nieuwegein en WBU. De onderstaande adviezen hebben alle ten doel om te bewerkstelligen dat het vertrouwen van burgers en andere stakeholders in het publieke debat groeit, mede doordat alle betrokken partijen inclusief burgers beschikken over dezelfde informatie. Ook dient helder te zijn waarop keuzes en afwegingen gebaseerd zijn en dat volstrekt duidelijk is wat de beïnvloedingsruimte is voor betrokken partijen.

In het bijzonder is het belangrijk om te werken aan begrip voor keuzes die niet (meer) beïnvloedbaar zijn en duidelijk te maken dat in die gevallen participatie zich richt op datgene waarin werkelijk (nog) meegedacht kan worden.

Advies aan de gemeente Nieuwegein

Beide documenten dragen bij aan een nadere afweging van mogelijke locaties voor zowel de geothermieboring als de warmtebuffer. Het was beter geweest als deze studies aan het begin van de publieke discussies op tafel hadden gelegen. Terugkijkend was de start van het publieke debat niet zorgvuldig genoeg gepland en was de juiste regie op alle naast elkaar lopende processen te zwak. Als zodanig kan de aanstelling van een omgevingsmanager door de gemeente en het publiek maken van deze rapporten gelden als een nieuw begin. Wel moet de gemeente dan zo precies mogelijk verduidelijken welke keuzes de gemeente maakt in het vervolg van het proces, hoe de tijdlijn eruit ziet, en waar ze met andere partijen zoals de bewoners over in gesprek wil.

ICO Aardwarmte constateert dat in het algemeen geldt dat het van belang is om zo spoedig mogelijk het gesprek met bewoners over aardwarmte te hernemen. De gemeente moet daarbij krachtig regie voeren en alle partijen voortdurend als evenwaardig benaderen. Voor dat laatste is het van belang om zodra dit mogelijk is transparant melding te maken van de twee voorliggende haalbaarheidsstudies, zodat met name de burgers op hetzelfde kennisniveau gebracht worden ten aanzien van de warmtebuffer als andere partijen.

In het vervolg van het lopende traject is het cruciaal dat er helderheid verschaft wordt over de verwachtingen die burgers mogen hebben. Als in het geval van de warmtebuffer het evident is dat die bij het WOS aan de Symfonielaan moet komen, wek dan niet de verwachting dat burgers nog invloed kunnen hebben op de locatiekeuze. Zorg er in dat geval voor dat de betrokkenheid van burgers zich richt op het begrijpen van de afwegingen, wat de mogelijkheden zijn voor een vorm van schadevergoeding (bijvoorbeeld via een planschaderegeling), of hoe de warmtebuffer het beste ingepast kan worden zodat het voor alle partijen acceptabel is.

Voor zover de gemeente Nieuwegein op de hoogte was van de Eneco plannen ten aanzien van een warmtebuffer, is het onjuist dat zij er kennelijk niet of niet voldoende op heeft aangedrongen dat hieromtrent voorafgaand aan de publieke debatten over geothermieboringen duidelijkheid werd gecreëerd. Het is van belang dat via een sterke regie op het proces in de toekomst voor herhaling van dergelijke lacunes in de informatievoorziening gewaakt wordt.

Advies aan WBU

Voor zover WBU op de hoogte was van de Eneco plannen ten aanzien van een warmtebuffer op de locatie Symfonielaan, is het te betreuren dat hieromtrent voorafgaand aan de publieke debatten onvoldoende duidelijkheid werd gecreëerd. Ook heeft het ontbroken aan duidelijke regie met betrekking tot de timing en aard van het publieke debat over de te kiezen locatie voor een geothermische boring, en het beschikbaar komen van overwegingen zoals in deze haalbaarheidsstudie uitgewerkt. ICO Aardwarmte heeft dit in een eerder advies al gesignaleerd.

Het is verdedigbaar het publieke debat te starten met een heldere keuze voor een locatie van een dergelijke boring. Maar na zo'n keuze hoort er een transparante uitleg te komen over de overwegingen die hebben geleid tot die keuze in een poging het draagvlak onder de burgers te versterken. Een groot draagvlak is essentieel en in dat kader is het dus uiterst betreurenswaardig dat deze haalbaarheidsstudie niet eerder op tafel heeft gelegen bij alle betrokken partijen. **ICO Aardwarmte adviseert om in klare taal uit te leggen waarom de concept-haalbaarheidsstudie pas in april 2020 beschikbaar is gekomen en niet voorafgaand aan de bewonersavonden in januari 2020; dat is belangrijk voor verder herstel van vertrouwen in WBU.**

De door WBU aangeleverde haalbaarheidsstudie beantwoordt op adequate wijze tal van vragen en is voor burgers goed te volgen. **Toch is er een aantal technische onvolkomenheden of onjuistheden te signaleren die ongetwijfeld leiden tot onnodige vervolgvragen. ICO Aardwarmte adviseert om dit concept nogmaals uiterst precies te bekijken met de ogen van betrokken burgers en vooral als het gaat om seismische risico's, de afwegingsmethodiek, de afweging van mogelijke locaties, en met het aannemelijk maken van de businesscase niet al te snel tevreden te zijn.**

Advies aan alle partijen

Het heeft tot nu toe in het doorlopen proces ontbroken aan sterke regie en qua timing zijn veel zaken niet goed verlopen. Het vertrouwen van betrokkenen is afgenomen en dient hersteld te worden. **ICO Aardwarmte beveelt aan dat alle partijen, waar mogelijk samen, met een schone lei starten en dat**

daarbij de (dubbele) agenda's of parallelle processen van tafel gaan. Met de benoeming van een publieke procesregisseur, die het proces integraal zal bewaken, is een goede stap gezet. Wel dient dan nauwkeurig bewaakt te worden wanneer en waarom welke stappen gezet worden, en wat van participerende groepen, in het bijzonder bewoners, wel of niet verwacht wordt plus welke verwachtingen zij mogen hebben, zodat vooraf helder is welke beïnvloedingsruimte er is. Krachtige regie op het hele proces en helder verwachtingenmanagement zijn essentieel om het (onderzoeks)proces van winning van aardwarmte in de gemeente Nieuwegein een goede doorstart te geven.